

EGY PÉLDA A POPULÁRIS KULTÚRA PEDAGÓGIAI RELEVANCIÁJÁRA

Ádám NAGY¹

ABSTRACT

An example to the educational relevance of popular culture

In this work we try to reflect on the conflict found in today's public education generated by the distance between compulsory readings and the interests of the young. We seek ways of using commonly known popcultural references from books, blockbusters and series as learning materials for the education of the youth. With problems and their analyses we show some examples of using well-known and less popular characters and conflicts by focusing on their core motifs to provoke debates and discussions in the classroom. Some of these are the no-win situations, questions of modern days' democratic systems, the future of nuclear weapons, the overpopulation of the Earth. The reader can get familiar with a certain class using these methods and the evaluation of the class by the students involved.

KEYWORDS: popular culture in schools, blockbusters in education, imaginary worlds in education

BEVEZETÉS

A sci-fi, fantasy gyermekmese, nem való az komoly tudomány közelébe – állíthatja a szkeptikus Olvasó. A képzelt világok – műfajukat tekintve legyenek ezek sci-fik, fantasyk, horrorok vagy akár mesék – nem pusztán fikciók, hanem hasznos segítséget adhatnak mind a közoktatásban, mind a pedagógusképzésben. A közoktatásban tucatnyi történelmi, irodalmi, etikai tantárgyi elem mutatható be, párhuzam demonstrálható egy-egy fantáziavilágbeli példa apropóján, a pedagógusképzésben pedig egyes folyamatok, szerepek, pedagógiai-társadalmi konstrukciók sokkal tisztábban látszanak a fikció letisztult laboratóriumában, mint a hétköznapok sosem modelltisztaságú valóságában. Emellett a fantáziavilágbeli elemzések esetében nem szükséges figyelembe venni a legkülönbözőbb érzékenységeket, tekintettel lenni vélt vagy való érdekekre, partikuláris szempontokra. Más fénytörésben vizsgálhatjuk a szegregáció kérdését egy X-men intézmény fiktív világában, a különböző pedagógusi szerepfelfogások sajátosságait a Roxfort közegében vagy a bullying példáját a Stephen King világban mint a mindnyájunkat közvetlenül érintő, hús-vér valóságban.

Ez a dolgozat a Star Trek fantáziavilágába és ott is egy pár perces jelenethez kalauzol el, amelynek kapcsán igyekszik igazolni, hogy hány helyen használható fel egyetlen fantáziavilág egyetlen kitalált momentuma. Hogy a fanyalgók számára még egy hüledeznivalóra fusson: ne felejtsük el, hogy ezen fantáziavilágokat a gyerekek-fiatalok különösen szívesen fogyasztják, ismertségük jóval magasabb mint egyes magaskulturálisnak tekintett műveknek.

Fantáziavilágok az iskolában

Örömmel nyugtázhathatjuk az olvasási öröm és kanonizált irodalomtanítás konfliktusával kapcsolatos polémiát ([1] [2] [3] [4]), mert ma már legalább vita tárgya a lektúr-, ponyva-, mai kifejezéssel szórakoztató vagy populáris kultúra, bestsellerek és blockbusterek megjelenése a

¹ Dr. Nagy Ádám habil. PhD. adam@nagydr.hu,

közoktatásban. Bár a vita elsősorban kötelező irodalom köntöst öltött, mi ezt általános kulturális kontextusban értelmezzük.

Egyfelől elhangzanak érvek a klasszikus kultúra védelmében: a popkulturális alkotások beemeléseivel a saját esztétikai teljesítmény lesz áldozat (kevésbé összetett, lektúrszerű, didaktikus felépítés stb.) [4], azaz a populáris kultúra ilyenén iskolába vonása, az azonosulás elvárása miatt leegyszerűsödő alkotások, sokszor már csak pedagógiai és nem irodalmi igényeket elégítenek ki, magyarán egysíkúvá válik az új csendes generáció [5] „domesztikált lázadása” [3 pp. 258]. Így a tradicionális kultúra által produkált alkotások – bár néhol már megkopottak – de még mindig versenytársnélküliek.

A másik érvrendszer szerint megdőlni látszik a tömegkultúra és magaskultúra közötti értékkülönbség-érv, hiszen egyfelől az ismertség mértéke nem az értéktelenség mértéke, másfelől a populáris művek sem egyféle befogadói magatartást tűnnek, többféle értelmezést engednek meg (s vannak klasszikusok is zártabb értelmezési lehetőséggel)². A tantervben bár még nem szerepel a „LLR”, az élethosszig tartó olvasóvá nevelés gondolata, de a young adult, new adult (ya/na) kultúra fogyasztói közösségeket teremt, ami akaratlanul is beszűrődik a tanórára, így helyezve el társadalmi környezetbe az amúgy attól magát függetlennek kikiáltó iskolát. Így a popkultúra alkotásai sem csak passzív befogadót képeznek, lehetőséget teremtenek a nézőpontváltásra, így az empátiára, a gondolkodásra, a vélemények ütköztetésére. A mai blockbusterek hősei sem csak egydimenziósak: Kibe szerelmes az Éhezők Viadala Katniss Everdeenje? Mit is hisz Kirk a Kobayashi-Maru próbáról? Volt-e visszaút és meddig Anakin Skywalkernek? Érthető és elfogadható-e Magneto embergyűlölete?

Magunk neveléskutatóként – bocsássa meg tehát az olvasó, ha akár ismerethiány miatt nem mindenhol használjuk helyesen az irodalomtudományi terminológiát – ahhoz szeretnénk érveket szolgáltatni, hogy valóban vissza kell adni az olvasás, tágabban a befogadás élményét [6] [7], s ennek érdekében nem csak a démonizált populáris kultúrával, de akár magával az Ördöggel: a trashkultúrával is érdemes szövetkezni³. Egyfelől mert a diákok előzetes ismeretei, kapcsolódásai e téren elég erősnek tűnnek, másfelől pedig ez is előkészíthet nehezebben érthető, „magasabb szintű” kulturális befogadást.

Ráadásul a popkult beszivárgása az iskolába nem csak a kötelező irodalom⁴ oldaláról közelíthető meg, hanem olyan helyzetek, problémák, dilemmák kapcsán is, amelyek – egyes tantárgyi vagy azokon túlmutató témák tárgyalásakor – hívhatóak segítségül. Ezek közül mi kifejezetten az – akár olvasott, akár filmen látott – blockbusterek beemelésének lehetőségét bemutatva, három az iskolában gyakran előforduló helyzet elemzéséhez, feloldásához hívunk segítségül népszerű irodalmat. Sőt, az alábbiakban kifejezetten ezen blockbusterek egy szegmensére, a sci-fi-k, fantasy-k és horrorok területére, azaz a fantáziavilágokra koncentrálunk: egy meghatározó, egy ismert és egy réteguniverzum lencséjén keresztül.

Rossz alternatívák közötti választás: a Star-Trek Kobayashi Maru próbája

² Egyesek az aluldetermináltság elvét, a többféle értelmezési lehetőséget kötik a magaskultúrához való tartozáshoz [1].

³ Gondoljunk csak Stephen King Az-ára.

⁴ A kötelező olvasmányok célja a szövegek közötti eligazodás támogatása, emellett a társadalom – mint az iskola egyik megrendelője – által bemutatni kívánt társadalomkép és ethosz, de legfőképp mégis csak magának az olvasásnak a megszerettetése és talán némiképp a világról és magunkról szóló kérdések feltevése [2]. A sokszor példaként hozott XIX. században sem az akkor elfogadott klasszikusok generálták az olvasási vágyat – mondják – hanem a korabeli populáris kultúra: a nyomtatott lapokban megjelenő napi sorozat(!), a tárcaregény, amelyről vagy nem vett tudomást az akadémikus irodalomtudomány, vagy ha igen, akkor démonizálta azt [8]. Sőt Voltaire-t az akkori klasszicista kánon nem sorolta valódi irodalomnak, Jókai kalandregényeket írt, sokszor ezek a regények a kor közízlésének feleltek meg és nem az emberi lét alapvető kérdéseit feszegették, s Shakespeare is értelmezhető kora populáris írójának (Arató, 2016).

A Star Trek filmek világa egy, a nem túl távoli jövőben – lényegében a 22-24. században – játszódik, amikor az emberiség már egyetlen hatalmas közösség, amely településeket alapított a világűrben, s kilépett a Föld és a Naprendszer térségéből. A csillaghajók képesek a fénynél gyorsabb sebességre, így az emberiség, majd szövetségesei megkezdték a mélyűr kolonizálását. Erőforrás-típusú problémáik nincsenek, az utópisztikus Star Trek univerzumban gyakorlatilag végtelen mennyiségű élelmiszer, energia és más, ma még szűkös egyéb jószág áll rendelkezésre, olyannyira, hogy a pénz meg is szűnt, s a ma ismert betegségeket is leküzdötték. Az emberiség, de legalábbis a csillagflotta tagjainak célja „különös új világok felfedezése, új életformák, új civilizációk felkutatása, és hogy eljusson oda, ahová még ember nem merészkedett”⁵. A Star Trek Univerzumot 13 film, valamint 6 befejezett és 1 futó sorozat 750 epizódja fémjelzi.

A Kobayashi Maru talán a legismertebb Star Trek motívum⁶. Az ún. semleges zónából – amely a Föderáció és a Klingon Birodalom közötti demilitarizált terület – segélyhívás érkezik a Kobayashi Maru szállítóhajóról. A szállítón 81 fős személyzet és 300 főnyi utas tartózkodik. A hajó szerkezeti integritása vészesen csökken, a létfenntartáshoz és a sebességváltáshoz szükséges energia szökik. Segítség nélkül a helyzetből a hajón lévők számára nincs kiút.

Csillagflotta hajójával belépni a semleges zónába egyértelműen a Birodalom és a Föderáció egyezményének felrúgását jelenti, ráadásul, ahogy ez megtörténik, a láthatatlanná tevő álcázásból kilép három klingon csataűrhajó, amely komoly túlerőt jelent az egy csillagflotta-hajóval szemben. Feláldozza-e magát és legénységét a teszten résztvevő? Sorsára hagyja-e a Kobayashi Marut? Megpróbálja-e megmenteni ezzel mindkettő veszét okozva? A helyzetet nem lehet megnyerni, a problémának nincs jó megoldása, úgynevezett „no win” helyzet.

Egyes elemzők mellett érvelnek, hogy maga a teszt a tulajdonképpeni csalás, hiszen a szándékosan megoldhatatlanná tett feladat nem lehet korrekt. A nem korrekt szabályokat megtörő megoldás pedig nem lehet csalás. A csalás ugyanis nem fair előnyszerzés, ez esetben azonban épp a feladat fairebbé tételére került sor, amely a csalás ellentéte. Persze a legendás Kirk kapitány mégis megoldja a parancsnoki vizsga részekénti tesztet, mégpedig átprogramozza a tesztelő számítógépben a feltételrendszert, hogy minden élet megóvható legyen⁷, ezzel a szimulációt megfejthetővé téve. Ugyanakkor ez így már egy másik tesztté vált: Kirk azt hitte, hogy a teszt azt méri, hogy az adott körülmények között sikerül-e megmenteni mindenkit. Ennek alapján úgy gondolta, hogy a körülmények tisztességtelenek (mivel nem volt mód mindenki evakuálására), ezért megváltoztatta őket. Sajátos, hogy épp ezzel bizonyította, hogy nem érti a Kobayashi Maru lényegét. Valójában a Kobayashi Maru arról szól, hogy kiderüljön, miként reagál a kadét, amikor világossá válik, hogy nem tud mindenkit megoltalmazni. A teszt a veszteségelfogadást vizsgálta, amely nem működhetett volna, ha a kadét tudja előre, hogy épp ez a vizsgálat tárgya, vagy ha mindenki megmenthető lett volna. A Kobayashi Maru⁸ igazi próbája nem arról szól, hogyan reagál valaki a szimulátorban, hanem arról, hogy utána mit tesz a veszteségfeldolgozással.

A no win forgatókönyvek vagy vesztes-vesztes helyzetek általában azok, amikor rossz és rosszabb alternatívák közül lehet csak választani. Ezekben a helyzetekben az embernek van ugyan választása, de bármelyik alternatíva melletti döntés nem eredményez a döntést követő-

⁵ A Star Trek: The Next Generation sorozat főcíme mellett elhangzó felvezető szöveg.

⁶ A teszt első előfordulása a második mozifilm (The Wrath of Khan) első jelenete, Saavik kadét vizsgálja, aki megpróbálja megmenteni a Kobayashi Maru nevű teherhajót, de a klingonok megtámadják és a szimulációban „elpusztítják” az Enterprise-t.

⁷ Az új mozifilmben (2009), Kirk harmadszorra nemcsak hogy megoldhatóvá teszi a feladatot, hanem egyenesen triviálissá: nincs megoldandó feladat, mert a klingon pajzsok nem működnek, így a csatahajók védtelenné válnak. Kirk mindenképpen győzelemre ítéltetett, amiért a rajongóktól erős kritikát is kapott az alkotógárda.

⁸ A Kobayashi Maru többször megjelenik a filmes kánonon túl is. Van olyan könyv, aminek Kobayashi Maru a címe, jelen van videójátékokban (Star Trek: Starfleet Academy, Star Trek: Klingon Academy, Star Trek Online).

en jobb helyzetet. Ha valaki sonkás szendvics és hamburger között választhat ebédre, de vegetáriánus, akkor ez számára nem eredményezhet jó kimenetet. Emiatt sokszor olyan helyzetben rekedünk, amelyből nincs kiút, vagy legalábbis így véljük. A no win helyzetek előfordulhatnak bármilyen kontextusban: személyek között, szervezeti szinten vagy akár országok viszonyában. Ugye, hogy érvényes kérdéseket feszeget a szituáció?

Történelem

Az egyik leghíresebb „győztesként is vesztes” helyzet az ún. pirruszi győzelem, amely olyan győztes csatát jelent, amely felér egy vereséggel. A kifejezés I. Pürrhosz (ie 318-272) királyra utal, akit Nagy Sándorhoz hasonlítottak hadvezéri tehetségben és aki a rómaiakkal vívott győztesnek tűnő, de a katonái többségének veszét okozó csatát követően így kiáltott fel „Még egy ilyen győzelem, és nem marad több katonám”.

Ilyen helyzetbe kerül Homérosz Odüsszeusza is, akinek Szkülla és Kharübdisz között kell elhajóznia. A ténylegesen Olaszország és Szicília közötti messzinai sziklák az ókori mitológia szerint szörnyek voltak: Kharübdisz Posszeidon és Gaia nimfa leánya, akit Zeusz változtatta szörnyé egy ellopott marha miatt. Kharübdisz azóta örvényként naponta háromszor beszívja, majd kizúdítja a vizet, ezzel elnyelve akár egész hajókat. Szkülla, Porkhüsz lánya volt, akibe Glaukosz tengeristen viszonzatlanul beleszeretett. A tengeristen Kirkéhez fordult, de az féltékenységéből megmérgezte a vizet, ahol Szkülla fürdött, és amikor a nimfa belemerült, ágyékából kutyafejek nőttek ki.

Ha a hajósok el akarták kerülni az egyik szörnyet, kénytelenek voltak a másikhoz közelebb hajózni. Odüsszeusz végül a két rossz közül a kisebbet választja, Szkülla közelében hajózik, ahol hat társa vész el, de a hajó a legénységgel túléli a veszedelmet.

Ilyen nem nyerhető helyzet volt a középkorban a boszorkányvád is, illetve az ennek eredményeképp az ártatlanságot vizsgáló vízpróba. Ha az elítélt úszik a vízen, azzal az ördöggel való szövetségét bizonyítja – hiszen az emberi test lesüllyed – tehát boszorkány, ha lesüllyed, ugyan bizonyítja ártatlanságát, de megfullad.

A nem nyerhető szituációk speciális fajtája az ún. „Morton dilemma” helyzet, amelyben az ellentmondásos megfigyelések ugyanarra a következtetésre vezetnek. A helyzet eredetileg John Morton XV. század végi Canterbury érsek nevéhez fűződik, akinek adóbevételekre volt szüksége, ezért így gondolkodott: a szerényen élő emberek szerény életmódjukkal pénzt takarítanak meg, így van pénzüik, tehát adót kell fizetniük; miközben a fényűzően élő emberek nyilvánvalóan gazdagok, így van pénzüik, tehát nyugodtan adózhatnak. Persze míg esetünkben az egyik megfigyelés valós (a gazdagoknak van pénzüik) a másik szintizta spekuláció. Más esetekben aztán egyik megfigyelés sem alátámasztható: a bűnelkövetők nyilvánvalóan idegesek, hiszen büntudatuk van, de a bűnelkövetők készülnek a bűnükre, így elrejtik büntudatukat, azaz nyugodtan viselkednek. Gondoljunk csak a Tanúra: az a gyanús, aki nem gyanús.

De tulajdonképpen pirruszi győzelem Nagy-Britannia második világháborút követő helyzete is, ahol ugyan az ország a győztesek oldalán állt, de nem volt képes megőrizni gyarmatbirodalmát és ezzel nagyhatalmi státuszát.

Sokszor ilyennek érzik a választók a pártok vagy jelöltek versenyét: ilyen lehetett a 2016-os amerikai elnökválasztás, ahol mindkét jelölt, a demokrata Hillary Clinton és a republikánus Donald Trump is több mint 60%-os elégedetlenségi mutatót tudhatott magáénak. Ezért helyezte kampánya középpontjába a zöldpárti jelölt, Jill Stein kampányszlogenként a „ne szavazz a kisebb rosszra, küzdj a nagyobb jóért” mottót. A kisebb rossz választása szituáció jellemezte a 2002-es francia elnökválasztást is, amelynek második fordulójába a két legesélyesebb jelölt Jacques Chirac a jobboldali Köztársaság Párt és a szélsőjobboldali Nemzeti Frontos Jean-Marie Le Pen került. Jól érzékeltette a választás lehetőségét egy graffiti: válaszd a csalót, ne a fasisztát!⁹ Végül Chirac⁹ nyerte az elnökválasztást a szavazatok 82%-ával.

Irodalom

No win helyzetben van Cid, Corneille főhőse is [9], akinek egy apjának adott pofon miatt kell elégtételt vennie kedvese apján. Cid vagy bosszút áll szerelme, Ciméne apján, így elveszti kedvese kezét, vagy lemond a bosszúról, s elveszíti becsületét. A helyzetet – amelyet később corneilli dilemmának neveztek – a szerző így érzékelteti:

*„Kedvesemhez csakúgy hűség köt, mint apámhoz,
Ha bosszút esküszöm, meggyűlöl és elátkoz;
és megvetése sújt, ha tétlen maradok.
Így hát hűtlen leszek hozzá, szívem reménye,
Vagy méltatlan kezére” [10]*

Megoldhatatlanságában a Kobayashi Maru hasonló a második világháború vége felé játszódó 22-es csapdája (eredetileg Catch-22) regényben felállított alaptétellel. Az egyetlen módja annak, hogy az amerikai légierő tagja, Yossarian elmeneküljön a további repülési küldetésekből (amelyek száma folyamatosan emelkedik), az ún. 22-es protokoll. Ez kimondja, hogy a további harci kötelességből való kilépéshez a kérelmezőnek két kritériumot kell teljesítenie: örülnie kell lennie és kérnie kell a mentesítést. De aki a mentesítést kéri, az a kifordult katonai logika szerint nem örült, hiszen racionális cselekvő, ezért a harctér tulajdonképpen sehogy nem hagyható el. A háborús dráma – amelyben német katona elő sem fordul – fő eleme, hogy a főhős Yossarian túlélésének legnagyobb gátja a háborút saját karrierje építésének apropójaként megélő felettese. S miután a háború a legörültebb, leglogikátlanabb, legabszurdabb dolog, így ebben a világban minden csak abszurd módon működhet: a szabályok önálló életre kelnek és eredeti céljukkal ellenétesen irányítják az egyén által irányíthatatlan életet. Az abszurdon belül mindenki az abszurd előfeltevéseknek megfelelően – azaz belül logikusan, kívülről nézve mégis logikátlanul – cselekszik. A helyzetből csak úgy lehet menekülni, ha valaki beáll ezen csapdát kiötlők közé, illetőleg elfogadja abszurd logikájukat. Csak azok boldogulnak, akik maguk is elfogadják az örületet.

De ha a fegyverkezési versenyre gondolunk, tulajdonképpen ott is egy no win helyzetet találunk. Ha nem tör ki a háború, felesleges erőforrásokat köt le a fejlesztés, ha meg igen, az atomháborúnak – több mint 70 éve tudjuk – nincs nyertese.

Etika

A kisebb rossz választása esetén nem lépünk ki a szituáció szabályaiból. Ez esetben két negatív kimenetelű dolog közül kell döntenünk. A helyzet felrúgása esetén azonban tulajdonképpen nem fogadjuk el a helyzetbeli szabályokat, újraalkotjuk a szituációt. Ez sokszor az épp uralkodó erkölcsi, társadalmi stb. szabályok áthágásával is jár, s a félelem, a kötelességtudat

⁹ Chiracnak azért kell bíróság elé állnia, mert korábban, párizsi polgármesterként, nem létező tanácsadói állásokhoz segítette közeli támogatóit.

vagy más íratlan törvény korlátokat szabnak a cselekvésnek¹⁰. Kit dobnánk ki egy túlsúlyos léghajóból? A coach-ok kedvelt példája épp egy no win helyzetbeli szorongást hivatott kezelni.

Az üzleti elméletek szakértői szerint a Kobayashi Maru a példa arra, hogy a sikeres stratégiában újra kell definiálni az alapvetéseket és szabályokat, nem pedig az adott külső kényszer szerint kell abban részt venni (lásd: az Apple példáját a zenelejátszókkal) [11]. Fontos megkérdőjelezni, hogy egy helyzet valóban rögzített szabályokat tartalmaz-e vagy újragondolható: amikor két rossz választási lehetőséggel szembesülünk, található-e pótlólagos harmadik, negyedik, vagy még további lehetséges megoldás, ami kevésbé nyilvánvaló, de jobb kimeneti esélyeket ad. A köznyelv úgy fogalmazza: *Kérjük, akik szerint lehetetlen, adjanak helyet azoknak, akik már csinálják!*"

Egy tanóra tanulságai

2018. tavaszán lehetőséget kaptunk az egyik vezető budapesti gimnázium kilencedik évfolyamos osztályfőnöki óráján való részvételre, bemutatandó a Kobayashi Maru próbát, illetve az ezzel kapcsolatos tananyagbeli háttérrel, erkölcsi dilemmákat, valamint hogy elbeszélgesünk a diákok véleményéről, kapcsolódásairól, való világbeli példáiról. A fent leírt példákon túl volt szó a Dollárárverés és a Fogolydilemma játszmákról, mint nem nyerhető helyzetekről, illetve a kisebbik rossz választása (pl. Odüsszeusz Szkülla választása) vs. átparaméterezés (vs.: Kirk kapitány döntése a 2009-es mozifilmben) dilemmájáról, lehetőségeiről és a valósághoz való kapcsolódásról. A műhelybeszélgetésen a 27 diákon túl a műhelyvezető az osztályfőnök és egy megfigyelő is részt vett.

A diákok tetszéssel, de csekély interakciós készséggel fogadták az órai műhelyfoglalkozást. A résztvevő 27 tanuló a műhelyvezetőt – annak távollétében – ötfokú lineáris skálán 4,52-re „osztályozta” (15db. 5-ös, 11db. 4-es, 1db. 3-as), a saját teljesítményüket azonban csupán 2,33-ra (12db. 3-as, 13db. 2-es, 1db 1-es, 1 nem szavazott). A teremben helyet foglaló megfigyelő megerősítette a fent leírtak valóságtartalmát, s hasonló tapasztalatról számolt be a műhelyvezető (alacsony reflektáltság, kevés kommunikáció, lanya interakciók) is. Dilemmaként – amelyet a tanulók osztályfőnöke vetett fel – az is megjelent, hogy az egyébként általa, a megfigyelő és a tanulók által is izgalmasnak ítélt helyzet kapcsán a gyerekek vajon csak rossz napot fogtak ki, nem kerültek éppen közös hullámhosszra a műhelyvezetővel, vagy önmagukban is nagyon szorongtak. Mindazonáltal a tanulók elismerése a tartalom iránt arra enged következtetni, hogy érdemes ezen az úton elindulni.

ÖSSZEGZÉS: nem helyett, mellett

A képzelt világok – műfajukat tekintve legyenek ezek sci-fik, fantasyk, horrorok vagy akár mesék – iskolai értelemben nem pusztán fikciók. Más fénytörésben vizsgálhatjuk a demokrácia alapvetéseit a Star Wars fiktív világában vagy a nem nyerhető helyzeteket a Star Trekben, mint a mindnyájunkat közvetlenül érintő, hús-vér valóságban.

Odüsszeusz valójában Szkülla és Kharübdisz között épp olyan no win helyzetben van, mint a Star Trek Kirk-je a Kobayashi Maru próbán. Indiana Jones tulajdonképpen a világvallásokba vezet be (a frigidálával a zsidó hagyomány, a Temple of Doom-mal a keleti egyházak, a Last Crusade pedig a keresztény tradíció jelenik meg). De említhetnénk itt a kortárs csoport szerepét tekintve a Maze Runner, vagy a Beavatott szériákat (vs. Két évi vakáció vagy A legyek ura), Harry Potter példáján a bullyingot vagy a xenofóbiát-rasszizmust, s a sor hosszan folytatható.

¹⁰ Ilyenkor fontos lehet megérteni, hogy a szorongást vagy a félelem forrását maga a szituáció okozza.

Nem akarjuk sem Odüsszeuszt száműzni, sem a Bibliát lecserélni Indi kalapjára. Pusztán azt állítjuk, hogy a populáris kultúra, szűkebben a fantáziavilágok alkotásaiban, legalább úgy, mint a klasszikusokban, a világgal és magunkkal kapcsolatos dilemmák – ha néha eltérő formában is, de – megtalálhatóak. Sőt ezek a „*legfontosabb emberi dilemmák örökösök és megoldatlanok, és megnyugodhatunk: egy ideig nem is lesznek megoldva. ismerjük fel, hogy a mai kulturális termékek, élükön a filmiparral, és különösen a sorozatokkal, hasonló, sőt sokszor mélyebb és sűrűbb formában tárgyalják a hősiesség, hűség, szeretet, barátság, hatalom és szerénység kérdéseit*” [12].

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Arató László (2016): Védőbeszéd a ponyvairodalom mellett, *Könyv és nevelés*, 2. szám
- [2] Fenyő D. György (2017): *A kötelező olvasmányok problémaköre*, in Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton, Szekeres Nikoletta (szerk.): *Mesebeszéd, a gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, Budapest: Fiatal Írók Szövetsége
- [3] Lovász Andrea (2015): Ember a gépből, avagy galaktikus útikalauz megfáradt gyerekkönyvolvasóknak (Lakatos István: Óraverzsum — Tisztítótűz. Magvető, 2014), *Műút*, 49. szám, <http://www.muut.hu/?p=11753>, letöltve: 2018. 06. 11.
- [4] Mészáros Márton (2017): *Young adultként olvasni, a Holtverseny példája*, in Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton, Szekeres Nikoletta (szerk.): *Mesebeszéd, a gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, Budapest: Fiatal Írók Szövetsége
- [5] Székely Levente (2014): Az új csendes generáció, in Nagy Ádám – Székely Levente: *Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012*, Budapest: ISZT Alapítvány – Kutatópont
- [6] Gombos Péter – Hevérné Kanyó Andrea – Kiss Gábor (2015): A netgeneráció olvasási attitűdje, *Új Pedagógiai Szemle*, 1-2. szám <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-netgeneracio-olvasasi-attitudje>, letöltve: 2018. 06. 11.
- [7] Gombos Péter (2015): Még egyszer a digitális bennszülöttek olvasási szokásairól, *Új Pedagógiai Szemle*, 7-8 szám, <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/meg-egyszer-a-digitalis-bennszulottek-olvasasi-szokasairol>, letöltve: 2018. 06. 11.
- [8] Pásztor-Csöregei Andrea – Pompor Zoltán (2015): *Az olvasóvá nevelés hazai és nemzetközi jó gyakorlatai*, in Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton, Szekeres Nikoletta (szerk.): *Mesebeszéd, a gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, Budapest: Fiatal Írók Szövetsége
- [9] Haller József (2007): Cid laboratóriumi modellje – abnormális agresszió: a történelemtől a neurobiológiáig. *Magyar Tudomány*, Vol. 167/No. 2, 159–164.
- [10] Corneille, Pierre (1995): *Cid*. Budapest: Interpopulart Könyvkiadó
- [11] Kobayashi Maru. Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Kobayashi_Maru, letöltve: 2017.09.11.
- [12] Eperjesi Gergely (2018): *Popcorn vs. nem popcorn, a Nevelj Jedit! című. könyv bemutatójára*, kézirat